

Otto Mannisen juhlakirja.

Kalevalaseuran vuosikirja 27—28. WSOY. Porvoo 1948. 339 s.

Kalevalaseuran vuosikirja, joka tällä kertaa on omistettu 75-vuotiaalle Otto Manniselle, sisältää kokonaista 17 osaksi varsin laajaakin tutkielmaa, etupäässä kansatieteen, mutta myös esim. kansanrunouden tutkimuksen ja kielitieteen aloilta. Ensimmäisenä on SULO HALTSOSEN »Piiireitä suomalaisen kansanpuvun historiasta», joka sisältää, paitsi tietoja kansanpuvujemme viimeisistä elinvaiheista, katsauksen niiden keräykseen ja tutkimukseen. Artikkelissaan »Metsäsuomalaisten riimukalentereista» AUVO HIRSJÄRVI esittelee kolme Vermlannista talteen saatua riimusauvaa ja osoittaa, että ne perustuvat Turun hiippakunnan kalenteriin ja edustavat siis suomalaista perinnettä. Artikkelissaan »Pellavan kylvöajan kansanomaiset merkkiajat Suomessa» TOINI-INKERI KAUKONEN vertaa mainittuja merkkiaikoja, sekä luonnonilmiöihin että kalenteriin perustuvia, vastaaviin ulkomaisiin. ARMAS RUOTSALAISEN teemana on »Lasten vuoteenkastelu kansantietouden mukaan», ja GUSTAV RÄNK esittelee »Vatjalaista kotia». Tutkielmassaan »Sateenkaaren nimityksistä ja niihin liittyvistä uskomuksista» MARTTI RÄSÄNEN luo mielenkiintoista valoa »suomensukuisten ja eräiden altailaisten antamiin sateenkaaren nimityksiin, osittain myös niitä valaiseviin indoeurooppalaisten käyttämiin, sekä niiden taustana oleviin uskomuksiin». »Lappalaisten luonteesta» on T. I. ITKONEN kirjoittanut tutkielman, ja teokseen on painettu myös KONRAD NIELSENIN Kalevalaseuran vuosijuhlaesitelmän johdannon muodostanut luonnehdinta »Norjan lappalaisista». — Kansanrunoudentutkimukseen ja Kalevalaan liittyy ensinnäkin JOUKO HAUTALAN artikkeli »Kauppi kalhujen tekijä», jossa hän osoittaa, että *Kauppi* ei, kuten yleensä on luultu, tässä yhteydessä tarkoita kauppiasta, vaan on erisnimi, Jaakob-nimen muunnos. VÄINÖ KAUKONEN käsittelee »Kalevalaa Lönnrotin eepoksen» tähdentäen varsinkin sitä seikkaa, että Lönnrot asettamalla kansanrunoja ja niiden katkelmia ja säkeitä uusiin yhteyksiin on luonut eepoksen, joka sellaisenaan on kokonaan hänen oma luomuksensa. ERICH KUNZEN ajanmukaisena teemana on »Kolmen suomalaisen runon esiintyminen nuoren Marxin kansanlaulukokoelmassa»; näiden runojen avulla valaistaan tulevan sosialismin merkkimiehen hengenkehitystä. A. O. VÄISÄNEN on kirjoittanut laajan tutkimuksen »Kalevalanmitallisten runojen esitystavoista», jossa hän mm., päinvastoin kuin ELSA ENÄJÄRVI-HAAVIO viime keväänä pitämänsään esitelmässä, katsoo yleisessä käsityksessä klassilliseksi käyneen miesten käsi-kädessä-laulun varmasti laaja-alaiseksi laulutavaksi. Lisäksi Väisänen on kirjoituksessa »Kalevala ja säveltaide» luonut katsauksen Kalevalan-aiheiseen musiikkiimme. Y. H. TOIVONEN käsittelee artikkelissaan kansanrunoissa esiintyvää arvoituksellista *vikki*, *vikti* sanaa ja tulee siihen tulokseen, että se on merkinnyt 'tietäjää', 'noitaa' ja on lainaa germ. sanasta **wihiti* 'noitus, taikuus, taika, loitsu'. JALO KALIMA katsoo artikkelissaan »Arveluja Saimaa-nimestä», että sen kantana mahdollisesti on se *saima*, joka itämerensuomesta on lainattu venäjään ja on tarkoittanut 'puroa', 'laaksoa, jossa juoksee puro' tjs.

Erityisen mielenkiintoinen on KUSTAA VILKUNAN laaja artikkeli »Vanhimmat suomalais-slaavilaiset kosketukset ja suomalaisten esihistoriaa Itämeren partailla». Hän lähtee siitä, että suom. *ies* äänteellisiltä tuntomerkeiltään sopisi kantaslaavilaiseksi lainaksi, mutta se, mitä varhemmin on päätelty suomalais-ugrilaisen kansojen aikaisemmista asuinsijoista, ei sovi tähän käsitykseen. Tätä ristiriitaa hän nyt käy ratkomaan kielitieteen, kansatieteen ja arkeologian aseim. Ryhtymättä selostamaan kirjoittajan kaikkia perusteluita mainitsen vain tärkeimpiä hänen päätelmistään. Arkeologiset löydöt, mm. kivipanoshaudat ja Viron muinaislinnat, jotka osoittavat saman kulttuurin jatkuneen itämerensuomalaisten nykyisillä asuinsijoilla jo kolmisen vuosituhatta, sopivat huonosti siihen vallitsevaan käsitykseen, että esi-isämme olisivat saapuneet Itämerelle vasta Kristuksen syntymän jälkeen. Samoin puhuu meriterminologiamme, jota on lainattu balttilaisiin, slaavilaisiin ja germaanisiin kielisiin — *lava*, *purje*, *uisko*, *haaksi*, *haapio* ym. — vanhasta merenkulkutaidosta, ja sitä osoittaa myös Lounais-Suomen jo ajanlaskumme alkuvuosisadoilta juontuva suomalaisasutus: sisämaasta meren rantaan tullut kansa ei aivan pian voi oppia rakentamaan aluksia, joilla sopii uskaltautua aavan Suomenlahden poikki. Jopa suomalais-lappalainen *ola* 'pii', varhaisarjalainen laina, viittaa siihen, että suomalais-lappalainen kantakansa on asunut Itämeren piittömällä pohjois-itäisellä ranta-alueella jo kolmannella esikristillisellä vuosituhannella, jolta ajalta näillä seuduilla on tavattu runsaasti idästä tuodusta piistä valmistettuja esineitä. Tähän asti on yleensä oletettu suomalais-ugrilaisen yhteyden kestäneen näihin aikoihin. »Suomensukuisten kansojen ja kielten hajaantuminen on voinut alkaa paljon aikaisemmin kuin on pyritty olettamaan.» Oletettu alkukoti Volgan varsilla joutuu näiden päätelmien valossa epäilyksen alaiseksi. Kun lisäksi suomensukuisista kansoista itämerensuomalaiset ovat ehkä ensimmäisinä saavuttaneet peltoviljelyn asteen, »tuntuu luonnolliselta, että se ei ole tapahtunut näiden kansojen nuorimmalla asuinpaikalla, vaan vanhimmalla tai lähes vanhimmalla. — Vastaavanlainen mahdollisesti suomalais-ugrilaisen kansojen toinen kanta-alue on ns. kamalainen pronssikautinen kulttuuripiiri Itä-Venäjällä, jonka aikaisin erkautuneena voisi vastakkaisella äärialueella katsoa indo-eurooppalaisten naapurina edustavan varhaista ugrilaisuutta.» Muuten vielä tässäkin huomauttaakoon, että kaikki tiedot, mitä meillä on suomensukuisten kansojen ja heimojen liikkeistä, kertovat vain lännestä itään ja etelästä pohjoiseen suuntautuvasta vaelluksesta.» Mitä varhaisiin slaavilaisiin lainoihin tulee, »kantaslaavien alue näyttää ulottuneen Veikselin suun tienoilta Itämereen saakka ja — — ne vanhat yhteydet Virostä, jotka viittaavat suoraan Veikselin alueelle, voivat kertoa yhteyksistä juuri kantaslaavilaisiin heimoihin. Näin olisi mahdollista pitää sellaisia lainsanoja kuin *aitta*, *hirsi*, *ies*, *kimalainen*, *papu*, *suntio* ja *turku* (varhais)kantaslaavilaisina ja siis vanhempina kuin varhaisimpia germaanisia kosketuksia».

Tri Vilkunän artikkeli on varmaan hyvin merkittävästi vaikuttava suomalais-ugrilaisen kansojen menneisyyden tutkimukseen.

Matti Sadeniemi.